Verdrink niet in data

Aan leerlinggegevens is vaak geen gebrek, maar hoe maak je daar als leerkracht goed gebruik van? Een onderzoek van de Hogeschool Rotterdam geeft tips voor optimaal gebruik.

tekst Willem de Vos en Denise van Schelven

WIN

Didactief mag 1 exemplaar van Haal meer uit je toetsgegevens weggeven. *Mail naam, adres en abonneenummer naar burgers@didactiefonline.nl*

Op school heb je te maken met een constante stroom aan gegevens over leerlingen: toetsresultaten, rapporten, schoolverslagen, notulen en gesprekken met ouders. Het is een hele opgave om op basis van deze grote hoeveelheid data beslissingen te nemen. Maar als je er op de juiste wijze mee omgaat, zijn data een rijke informatiebron waarmee je het onderwijs zo kunt vormgeven dat het alle leerlingen past. Dat ontdekte ook basisschool Het Landje in Rotterdam. Leerkrachten constateerden dat de resultaten van begrijpend lezen schoolbreed tegenvielen ten opzichte van eerdere jaren en besloten daar verandering in te brengen. Handvat werd een systematisch gebruik van gegevens die toch al aanwezig waren. In het RAAK-onderzoek *Schoolcijfers, een tweede natuur* van de Hogeschool Rotterdam keken we hoe schoolleiders en intern begeleiders op deze en drie andere basisscholen hun leerkrachten hielpen om systematischer met data om te gaan en zo opbrengstgerichter te werken in de schooljaren 2012/2013 en 2013/2014. Sleutel tot succes bleek een vijf stappenplan.

stap 1

Breng de beginsituatie in kaart

Om opbrengstgericht(er) te werken is het belangrijk om te weten hoe leerkrachten met leerlinggegevens omgaan. Richt een werkgroep op, bestaande uit de schoolleider, de intern begeleider(s), een extern adviseur en twee tot vier leerkrachten, om dit in kaart te brengen. Op Het Landje ontdekte de werkgroep al snel dat leerkrachten de data van begrijpend lezen verschillend gebruikten. Sommigen namen alleen methodeonafhankelijke toetsen af om het onderwijs te evalueren, anderen gebruikten ook methode-gebonden en woordenschattoetsen.
Ook verschilden hun interpretaties van de data, met name als het ging over woordenschattoetsen. Leerkrachten deelden bijvoorbeeld hun leerlingen op verschillende manieren in instructiegroepen in op grond van de toetsresultaten. Sommige gaven instructie op drie niveaus in een groep, andere leerkrachten werkten geheel klassikaal.

stap 2

Maak een plan

Om het gebruik en de interpretatie van data beter te stroomlijnen, moet je samen afspraken maken. Het Landje besloot om leerkrachten eerst een training datagestuurd werken te geven. De intern begeleiders gaven twee trainingsmiddagen over data-analyse. Ze vergeleken bijvoorbeeld de resultaten van de groepen over een langere periode. Ook bespraken ze opvallende stijgingen en dalingen in de scores van de leerlingen. Daarna maakten de leerkrachten in duo's of trio's een 'groepsplan'. Hierin beschreven ze een samenvatting van de analyse en interpretatie van recente data, de doelen waaraan ze gingen werken, de indeling van de leerlingen op instructiebehoeften, de aanpak in de groep (o.a. leerstofaanbod en didactisch handelen) en de evaluatie.
Toen de leerkrachten een aantal weken met hun groepsplan aan het werk waren, vonden er klassenconsultaties plaats: de intern begeleiders observeerden en checkten of de lessen aansloten bij het groepsplan. Voor deze consultaties hadden de leerkrachten eerst zelf vragen geformuleerd: Sluit mijn leerstof goed aan bij het niveau van de leerlingen, Organiseer ik het werken in drie niveaus goed en zijn alle leerlingen wel betrokken in de les?

stap 3

Stem het plan af op de doelgroep en de 'taal' van de school

Voordat Het Landje aan het verbeterplan begon, hadden sommige leerkrachten al aangegeven dat ze het lastig vinden om met een digitaal leerlingvolgsysteem te werken of sowieso liever niet met het meten van resultaten bezig zijn. Leerkracht Frank Van der Zoute bijvoorbeeld zei: 'Het is net of ik mijn leerlingen alleen nog maar als cijfers zie!' Hij en een aantal van zijn collega's vertrouwden veel liever op hun ervaring en intuïtie. De werkgroep nam dit serieus door te laten zien wat data opleveren en individuele begeleiding aan leerkrachten aan te bieden om het werken met een leerlingvolgsysteem te oefenen. Dat pakte goed uit. Leerkracht Frank zag bijvoorbeeld aan de 'cijfers' dat hij de leerlingen uit zijn 'plus-groep' veel minder instructie hoefde te geven dan hij eerder deed.
Ook probeerde de werkgroep het plan zo veel mogelijk aan te laten sluiten op de 'taal' of werkwijze van de school. Zo voerde een intern begeleider of 'eigen' vakspecialist de trainingen uit in plaats van een externe trainer, maakte men groepsplannen die pasten bij de lesmethodes die de school gebruikte, en werd de bestaande structuur voor het uitvoeren van klassenconsultaties gebruikt naast de trainingen.

> 'Ik wil mijn leerlingen niet alleen als cijfers zien'

stap 4

Communiceer het plan

De werkgroep vervult een belangrijke rol bij de uitvoering van het plan. Openheid en een positieve houding van haar leden heeft een positieve invloed op alle betrokkenen. Dat merkte ook Het Landje. Vooraf werd tijdens een teamvergadering uitgebreid stil gestaan bij doel, vorm en inhoud van de trainingen. De schoolleider gaf onder meer expliciet aan hoeveel taakuren leerkrachten kregen en wie hun klas zou overnemen tijdens de training.

stap 5

Borg de werkwijze

Op Het Landje is inmiddels een aantal zaken in gang gezet. Er is een nieuwe, cyclische werkwijze ontwikkeld waarin evaluatie, plan en uitvoering centraal staan en twee keer per schooljaar worden besproken. Het belangrijkste is het evalueren van de groepsplannen, op basis van de inzichten uit de toetsen, en het opstellen van nieuwe groepsplannen. Voor de nieuwe werkwijze wordt tijd gereserveerd in de jaarkalender en hij is geborgd in het schoolplan.
De leerkrachten van Het Landje kijken inmiddels anders tegen hun werk aan. Leerkracht Frank: 'Ik heb door de data-analyse en -interpretatie gezien dat ik een aantal leerlingen te lang "meeneem" in de instructie. Ik laat hen nu eerder starten met de verwerking. Dat scheelt frustratie bij de leerlingen en bij mij. Zij hebben nu tijd over voor verdiepingsstof.' ■

Willem de Vos, Denise van Schelven, Bas Oprins en Liesbeth van Beijsterveldt,
Haal meer uit je toetsgegevens. Van resultaten naar groepsplan. *Amsterdam: Boom test uitgevers, 2015.*

De naam van leerkracht Frank van der Zoute is in dit verhaal om privacy-redenen gefingeerd.